

Мирошниченко А.І.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті проаналізовано основні аспекти щодо інформаційної політики в умовах воєнного стану. Розглянуто визначення інформаційної політики в нормативних документах, сучасному баченні та відповідно в умовах воєнного стану. Нами окреслено цілі, що стоять перед Міністерством культури та інформаційної політики та основні проблеми які потрібно виконати задля забезпечення інформаційної безпеки. Наголошується, що використання інформаційних технологій у військово-політичній справі суттєво впливає на всю військово-політичну практику. Сьогодні поряд зі збройними зіткненнями існує інформаційна боротьба, інформаційна війна, це поняття та його вплив на хід війни розглядається в статті. Інформаційна політика в умовах воєнного часу включає комплекс дій і заходів нормативного, організаційного, контрольованого та іншого характеру, спрямованих на дотримання принципів свободи діяльності у сфері засобів масової інформації та забезпечення балансу інтересів суспільства і держави в умовах відсічі збройній агресії. Якісна державна інформаційна політика може сприяти тактичним, оперативним і стратегічним перемогам. Розглянуто ключові складові інформаційної війни. В час, коли джерелом інформації і лідером суспільної думки може стати практично кожен, то поширювана інформація не завжди може відповідати потребам, які диктуються захистом національної безпеки. Розглянуто важливість доступу громадян до безпечної перевіреної інформації, визначено що це є нагальною потребою в забезпеченні інформаційної безпеки та наближення до перемоги, так як від інформаційної безпеки залежить секретність та не розголошення важливих даних, що можуть змінити перебіг війни. В умовах воєнного стану важливим фактором є наповнення інформаційного простору перевіреною, достовірною та оперативною інформацією, спрямованою на забезпечення національної безпеки. Визначено найважливіші нормативно-правові документи що мають вплив на державну інформаційну політику з моменту повномасштабного вторгнення.

Ключові слова: інформаційна політика, громадянське суспільство, війна, інформаційна безпека, інформаційна війна.

Постановка проблеми. В сучасному світі інформація є складовою частиною нашого життя, інформатизація принесла багато позитивних змін в автоматизацію багатьох процесів, але одночасно і багато ризиків. Так як в умовах конфліктів інформацію використовують як зброю, тому виникає нагальна потреба захисту від цієї інформаційної зброї.

Для України сьогодні роль інформаційної політики має як ніколи високе значення, адже в умовах війни громадянське суспільство постійно піддається впливу різних інформаційних потоків і не завжди інформація є правдивою та реальною, часто ворог застосовує інформаційні джерела для того щоб дезінформувати населення, викривити інформацію в наслідок чого послабити підтримку населення дій керівництва держави, підвищити паніку та подібне.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вважаємо за потрібне розглядати публікації авторів за період здійснення Російською Федерацією відкритої військової агресії проти України, зокрема,

з 24 лютого 2022 року. Серед вітчизняних науковців, які активно досліджують в останні роки проблемні питання інформаційної політики є Ю. Бабенко [1], І. Котерлін [4], В. Новицький [5], О. Пунда [12], В. Терещенко [13], саме в їх працях інформаційна політика розглядається в різних аспектах, поряд з інформаційною безпекою, правами та свободами громадян, потребою нормативно-правового регулювання в умовах війни. На нашу думку також необхідно проаналізувати основні риси державної інформаційної політики та проблеми з якими вона зараз стикається, щоб зрозуміти в якому напрямку потрібно працювати та як швидко, щоб мінімізувати загрози та забезпечити перемогу.

Мета статті полягає у комплексному аналізі основних особливостей державної інформаційної політики в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. В умовах війни державна інформаційна політика потребує вдосконалення та

переосмислення основних аспектів функціонування та призначення, так як раніше інформаційна політика розглядалася як допоміжна гілка влади для обслуговування корпоративних інтересів органів державної влади, а засоби масової інформації як зв'язок між державою та громадянами. Сьогодні ж інформаційна політика набуває значно більшого значення, а засоби масової інформації стають зброєю, що захищає населення та наносить удари по ворогу.

В умовах глобалізації та інформатизації інформація стає зброєю, яку використовують і на фоні звичного нам поняття війна з'являється нове, а саме інформаційна війна. Війна в якій задіяні новітні засоби та ресурси і це найчастіше невідконтрольні ресурси, що майже неможливо законодавчо регулювати, тому часто застосовуються неправдива, спотворена інформація, що собою несе негативний вплив.

Державна інформаційна політика відповідно до Закону України «Про інформацію» визначається як сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації [8]. Інформаційна політика дуже чутлива до зовнішніх та внутрішніх інформаційних потоків так як вона займається організацією процесів породження, розповсюдження та зберігання інформації в соціальних системах, тому ці процеси постійно контролюються суспільством [3].

Суб'єктами інформаційних відносин є органи державної влади, громадяни, юридичні особи та міжнародні організації. Об'єктом інформаційних відносин є інформація.

Метою державної інформаційної політики є якісне інформаційне забезпечення стратегічних та оперативних завдань соціально-економічного розвитку держави, створення інформаційно стійкого суспільства до зовнішніх і внутрішніх загроз. Завдання, на вирішення яких спрямована інформаційна політика, надзвичайно важливі. Зокрема, створення розвинутого інформаційного середовища, формування та ефективного використання національних інформаційних ресурсів, стимулювання інноваційної діяльності, всебічний розвиток і захист національної інформаційної інфраструктури. Водночас одним із найважливіших на сьогодні можна виділити уникнення ризиків (особливо фінансових втрат у результаті неповного та неузгодженого використання інформації, несанкціонованого використання інформації) та запобігання загрозам заподіяння шкоди життєво важливим інтересам особи, суспільства та стан у процесі інформаційної діяльності.

Інформаційна політика в її сучасному розумінні є інструментом забезпечення безпеки людини, суспільства, держави, а також світової спільноти. У багатьох країнах та міжнародних об'єднаннях існують спеціальні структури, що здійснюють інформаційну діяльність. Крім того, у цій діяльності беруть активну участь і перші особи держави, реалізуючи найважливіші інтереси у сфері національної та міжнародної безпеки [13].

Інформаційна політика в умовах війни – це система заходів, що здійснюються державою спільно з інститутами громадянського суспільства щодо регулювання інформаційних процесів, формування та розвитку інформаційного суспільства на основі пріоритету національних інтересів країни в сфері її оборони, з метою захисту прав та інтересів людини, моральних цінностей, забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства та самої держави [12].

Саме на державну інформаційну політику покладається обов'язок формування єдиного інформаційного простору в Україні, гарантії інформаційної безпеки як особистості так і суспільства та держави, а також входження України у світовий інформаційний простір [2]. Крім цього в умовах війни на інформаційну політику покладається більша відповідальність та завдання, що забезпечать створення балансу інтересів суспільства, отримання об'єктивної інформації, своєчасність надання інформації, виявлення та блокування дезінформації, дотримання секретності в певних ситуаціях, а також виконання ряду завдань пов'язаних з збройними силами України.

Сьогоднішня війна, що відбувається на території нашої країни – це не звичайна війна, а перш за все інформаційна війна і поряд з бойовими діями, застосуванням зброї, що знищує міста, поселення та життя людей інформація також використовується як певного роду зброя. З перших хвилин збройного нападу Російської Федерації 24 лютого відкрився свій інформаційний фронт, в якому наш Президент Володимир Зеленський всіма можливими способами привертав увагу лідерів всіх країн, просив про допомогу та показував, що насправді відбувається і цим здобув певну перемогу над ворогом, адже більшість нас підтримує. Поряд з цим люди, блогери та інші діячі, що мали вплив на громадськість намагалися максимально розповісти про події, що відбуваються, щоб світ знав правду, а не вигадану версію ворога. Наші громадяни, що проживали в інших країнах та ті, хто виїхав в перші місяці з початку війни влаштовують мітинги на яких привертають увагу ЗМІ,

громадян інших країн, урядів інших країн. Ці всі дії допомагають нам вести боротьбу з ворогом, дають нам підтримку інших громадян, інших країн, збирають кошти на військове оснащення, ліки, автомобілі, дрони і т.д. Просте інформування та розповсюдження правди, тобто інформації про події, що відбуваються, про застосування ворогом забороненої зброї як ніколи допомагає протистояти та боротися з ворогом і сподіваємося допоможе перемогти.

Ворог також використовує інформацію у військових цілях, тому дуже важливо зменшити цей вплив на громадян, світову спільноту через можливе залякування, подання неправдивої інформації, маніпуляцій та інше. На сьогодні ефективно діють офіційні джерела інформації, працюють портали та сторінки представників влади в соціальних мережах.

Як уже зазначалося нами вище зараз ведеться інформаційна війна, а вона може включати наступне: підрив якості інформації супротивника і попередження можливості збору інформації супротивником; збір тактичної інформації; гарантування безпеки власних інформаційних ресурсів; поширення пропаганди або дезінформації, щоб деморалізувати збройні сили та населення ворога. За часту інформаційна війна ведеться в комплексі з кібер- та психологічною війною з метою захоплення широкого кола цілей, із залученням радіоелектронної боротьби та мережевих технологій.

Указом Президента 19 березня 2022 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» [11] введено в дію цілодобовий інформаційний марафон «Єдині новини #UАразом», який повністю об'єднав 11 українських телеканалів («УА:ПЕРШИЙ», «РАДА», «1+1», «ІНТЕР», «УКРАЇНА», «ІСТV», «Україна 24», «ZOOM», «K2» «4», «УНІАН») ще 4 канали доєдналися частково (5 канал, ПРЯМИЙ, ЕСПРЕСО, телеканал «XSPORT»). Тобто саме через ці 15 телеканалів громадяни отримують основну інформацію про події в країні та світі.

Варто відмітити, що велику кількість інформації люди продовжують дізнаватися з неперевічених джерел, як наприклад Telegram канали, групи у Viber та інших майданчиках де будь яка особа чи адміністратор може публікувати інформацію не вказуючи джерело. Гучні заголовки привертають увагу і змушують переходити за підозрілими посиланнями, проходити якісь опи-

тування чи самим подавати інформацію про перебування наших військових чи військової техніки, що може потім бути використане ворогом. Ворог часто поширює дезінформацію, провокації, щоб досягти якихось своїх цілей чи вивідати якусь інформацію, налаштувати наших громадян проти нашої влади. Тому Міністерства культури та інформаційної політики потрібно пропрацювати можливі варіанти зменшення ризиків з таких неперевічених інформаційних джерел.

В 2023 році відповідно до «Плану роботи Міністерства культури та інформаційної політики» цілями Міністерства було визначено наступні:

- інформаційна безпека, протидія російській пропаганді, подолання наслідків русифікації та консолідація суспільства;
- консервація, захист, евакуація, охорона та реставрація культурної спадщини й культурних цінностей, збереження та посилення національної пам'яті та ідентичності;
- забезпечення громадян України об'єктивною та збалансованою інформацією, розвиток ринку медіа, іномовлення;
- відновлення спроможності діячів культури, збереження культурного розмаїття та самовираження, подальша інтеграція України до європейських культурних платформ та мереж;
- підтримка українців за кордоном – збереження відчуття приналежності через мистецькі акції, виставки, українські книжки, оцифроване мистецтво та підсилення голосу України у світі (санкції, протести, патріотичні концерти);
- експорт культури та відновлення екосистеми креативних індустрій;
- підвищення залученості до культурних послуг, зокрема через цифрові трансформації.

Від виконання даних цілей залежить досягнення великих результатів у забезпеченні інформаційної безпеки та ефективної роботи інформаційної політики.

Нагальним питанням є вирішення проблем інформаційного забезпечення деокупованих територіях, а саме інформаційної інфраструктури, покриття українським телерадіосигналом та повернення українських телерадіокомпаній. Розповсюдження друкованих ЗМІ спільно з партнерами та військовими адміністраціями забезпечує доступ до інформації у відсутність електроенергії та інтернету.

Також на нашу думку потрібно заблокувати супутникові канали ворога, бо велика кількість населення продовжує дивитися саме такі телеканали, бо українські телеканали заблоковано,

а Т2 можливо не працює, тому населення дивиться те що є доступне і цим відбувається налаштування тих людей проти нашої країни, проти нашої влади і часто, навіть, проти своїх рідних. Тому необхідно провести моніторинг доступності російських телеканалів та максимально знизити її.

Від належного здійснення інформаційної політики залежить інформаційна безпека нашої країни. Інформаційна безпека – це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено конфіденційність, доступність і цілісність інформації, використання її розвиток в інтересах громадян або комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захищеності інформації особи, суспільства і держави від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки запису чи знищення.

З моменту оголошення воєнного стану, приймаються зміни до нормативно правових актів з врахуванням реалій війни. Вони стосуються врегулювання деяких аспектів інформаційних правовідносин щодо заборони поширювати певну інформацію, враховуючи її суспільно небезпечний характер; врегулювання важливих моментів щодо технічного фіксування інформації в умовах воєнного стану; встановлення чи посилення відповідальності за поширення певної інформації; врегулювання процесуальних дій щодо вилучення інформаційних даних.

Основні та найважливіші нормативно правові документи щодо інформаційної політики з 24 лютого 2022 року:

– Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [6];

– Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03 березня 2022 року № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та

представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» [10];

– Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» [11];

– Закон України «Про медіа» від 13 грудня 2022 року № 2849-IX [9];

– Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року» від 30 березня 2023 року № 272-р [7].

Саме ці нормативно-правові документи найбільше вплинули і продовжують впливати на інформаційну політику з початку війни, але не зважаючи на це залишається ряд питань які потребують розгляду та подальшого вдосконалення.

Висновки. Початок війни значно прискорив процес формування ефективної інформаційної політики в Україні, але цей процес проходить в кризових умовах і не завжди вистачає часу щоб обдумати зміни. Провівши аналіз можемо сказати, що багато позитивного відбулося з інформаційною політикою, процес інформування населення значно вдосконалився, хоча і залишилися деякі моменти, що потребують вирішення, зокрема, навчити людей інформаційній грамотності, бо не всі доступні джерела інформації є офіційними та перевіреними.

Ворог продовжує використовувати інформацію як зброю та вести інформаційну війну проти України, додавати дезінформацію в інформаційний потік, намагатися псувати імідж нашої держави, нашої влади. Тому перед інформаційною політикою на сьогодні стоїть завдання забезпечити інформаційну безпеку та намагатися максимально блокувати ворога на цьому полі бою, що забезпечить в у умовах війни якісну роботу органів влади, спокій громадян, ефективну роботу збройних сил та сприятимуть наближенню перемозі України.

Список літератури:

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/> (дата звернення: 17.08.2023).
2. Заніздра Н. О. Державна інформаційна політика на сучасному етапі та шляхи вдосконалення. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2012. № 4. С. 193–196.
3. Інформаційна політика в Україні: конспект лекцій / Укладачі В. О. Шведун, Т. О. Луценко. Х. : НУЦЗУ, 2016. 40 с.
4. Котерлін І. Б. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану у аспекті забезпечення інформаційних прав та свобод. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 20–26.
5. Новицький В. Я. Стратегічні засади забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2022. № 1 (40). С.111–118.
6. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397/> (дата звернення: 05.02.2023).

7. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 року № 272-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.08.2023).

8. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 18.08.2023).

9. Про медіа : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text/> (дата звернення: 19.08.2023).

10. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану: Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03 березня 2022 року № 73. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_050322.pdf?fbclid=IwAR3BFiXuFblkYZgRCWVYGHftTJhtmhBbQXAEVE7_KZ-MR00Q_i6gzSslnkFg (дата звернення: 18.08.2023).

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» Указ Президента від 19.03.2022 р. № 152/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152/2022#n2> (дата звернення: 20.08.2023).

12. Пунда О. О., Добрянська О. Д., Новицька Н. Б. Принципи інформаційної політики в умовах війни та їх нормативно-правове закріплення. *Екологічне право*. 2022. № 1–2. С. 60–65.

13. Терещенко В. В. Особливості державної інформаційної політики в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 391–395.

Myroshnychenko A.I. INFORMATION POLICY IN MARTIAL LAW IN TERMS

The article discusses the main aspects of information policy under martial law. The definition of information policy in normative documents, the modern vision and, accordingly, in the conditions of martial law, is considered. We have outlined the goals facing the Ministry of Culture and Information Policy and the main problems that need to be met in order to ensure information security. It is emphasized that the use of information technologies in military-political affairs significantly affects the entire military-political practice. Today, along with armed conflicts, there is an information struggle, an information war, this concept and its impact on the course of the war is considered in the article. Information policy in wartime conditions includes a set of actions and measures of a normative, organizational, control and other nature aimed at observing the principles of freedom of activity in the field of mass media and ensuring the balance of the interests of society and the state in the conditions of repelling armed aggression. A high-quality state information policy can contribute to tactical, operational and strategic victories. The key components of information warfare are considered. At a time when almost anyone can become a source of information and a leader of public opinion, the information disseminated may not always meet the needs dictated by the protection of national security. The importance of citizens' access to safe verified information was considered, and it was determined that this is an urgent need to ensure information security and get closer to victory, since secrecy and non-disclosure of important data that can change the course of war depends on information security. In the conditions of martial law, an important factor is filling the information space with verified, reliable and operational information aimed at ensuring national security. The most important regulatory and legal documents that have an impact on the state information policy since the moment of the full-scale invasion have been identified.

Key words: *information policy, civil society, war, information security, information war.*